

(228. 1.)

KONINKLIJKE BOODSCHAP.

Aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

MIJNE HEEREN!

Wij bieden U hiernevens ter overweging aan een ontwerp van wet tot toekenning van een renteloos voorschot uit 's Rijks schatkist ten behoeve van den aanleg en het in exploitatie brengen van spoorweglijnen in de *Overbetuwe*.

De toelichtende memorie (en bijlage), die het wetsontwerp vergezelt, bevat de gronden waarop het rust.

En hiermede, Mijne Heeren, bevelen Wij U in Godes heilige bescherming.

Het Loo, den 12 Jul 1906.

WILHELMINA.

(228. 2.)

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is, den aanleg en het in exploitatie brengen te bevorderen van spoorweglijnen in de *Overbetuwe*;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Uit 's Rijks schatkist wordt een renteloos voorschot beschikbaar gesteld ten bedrage van een-derde van de kosten van aanleg en in exploitatie brengen, doch tot geen hooger bedrag dan f 370 000, ten behoeve van spoorweglijnen in de *Overbetuwe*.

Artikel 2.

Het in artikel 1 genoemde rentelooze voorschot zal onder voorwaarden, door Ons of krachtens Onze machtiging te stellen, worden toegekend aan den concessionaris voor den aanleg en de exploitatie van de aldaar genoemde spoorweglijnen, doch niet dan nadat door belanghebbenden bij dien aanleg daarvoor, ten genoegen van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, voldoende ondersteuning zal zijn verleend, onder geen andere voorwaarden dan waarop de goedkeuring van genoemden Minister zal zijn verkregen.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Amtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

*De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel,
tijdelijk belast met het beheer van
het Departement van Waterstaat,
Handel en Nijverheid,*

Handelingen der Staten-Generaal. Bijlagen. 1905—1906.

(228. 3.)

MEMORIE VAN TOELICHTING.

§ 1. De dorpen in de vruchtbare en goed bevolkte *Overbetuwe* liggen, met uitzondering van *Elst*, alle op te grooten afstand van den Staatsspoorweg *Arnhem—Nijmegen*, om voor het vervoer van de in deze streek gekweekte landbouwproducten, groenten en vruchten, naar de marktplaatsen, de steden *Arnhem* en *Nijmegen*, van dien spoorweg gebruik te kunnen maken. De behoefte aan betere middelen van vervoer, zoowel voor deze producten als voor het personenverkeer, werd dan ook reeds langen tijd door de bewoners der *Overbetuwsche* dorpen gevoeld. Met het oog daarop waren verscheidene jaren geleden reeds plannen ontworpen voor den aanleg van een stoomtramweg in deze streek, welke plannen echter, hoewel door de betrokken gemeenten medewerking werd toegezegd, niet tot uitvoering kwamen, onder meer wegens de zeer hooge kosten, welke de uitvoering van die plannen zou hebben gevorderd, in verband waarmede ook van de streek te hooge offers moesten worden gevraagd. Later werd een plan voor den aanleg van paardentramlijnen ontworpen, ter verbinding van *Huissen* en *Elst* met *Arnhem*. Dit plan vond intusschen bij de belanghebbende gemeenten geen voldoende bijval, doch deed het denkbeeld van stoomtramaanleg weder opleven. Een comité van inwoners van de streek, onder voorzitterschap van den burgemeester van *Elst*, den heer G. W. A. W. baron van der Feltz, nam de uitwerking van dit denkbeeld ter hand, en dit comité, dat bekeud bleek te zijn zoewel met de bestaande verkeersbehoeften als met de draagkracht der betrokken gemeenten, slaagde in het ontwerpen van een net van spoorweg- (stoomtramweg-)lijnen, dat zoozeer alle verkeersbehoeften bleek te bevredigen, dat daarvoor in korten tijd door alle belanghebbende gemeenten en door de provincie *Gelderland* belangrijke bijdragen zijn toegezegd, terwijl het aan het comité mocht gelukken ook overigens de zekerheid te verkrijgen dat, bij toekenning van het thans voorgestelde Rijksvoorschot, het voor den aanleg der ontworpen lijnen benodigde kapitaal verkregen zal kunnen worden.

§ 2. Zoowel omdat de bevolking van de *Overbetuwe* verspreid is over een vrij groot aantal dorpen, als wegens de behoefte aan verbinding van elk dier dorpen met *Arnhem*, *Nijmegen* en met het spoorwegstation *Elst*, is een vrij uitgebreid net van lijnen ontworpen (1), bestaande uit:

a. eene lijn, aanvangende nabij *Arnhem* aan de zuidzijde van de schipbrug over den *Rijn*, loopende over *Elden* (gemeente *Elst*), *Huissen*, *Bemmel* en *Lent* (gemeente *Elst*), en eindigende tegenover *Nijmegen* bij de aanlegplaats van de gierpont aan de noordzijde van de *Waal*; met zijlijnen:

b. van *Huissen* over *Angeren* en *Doornenburg* (beide behorende tot de gemeente *Bemmel*), met eene verbinding naar het *Pannerdensche veer*, en over *Gent* naar *Bemmel*;

c. van *Bemmel* naar *Elst*, en

d. van *Elden* over *Elst* naar *Lent*.

De gezamenlijke lengte van deze lijnen bedraagt ongeveer 57,5 K.M.

Zij zijn ontworpen met eene spoorwijdte van 1,5 c.M., welke gekozen is, ten einde de aanlegkosten zoo laag mogelijk te houden, in verband met de vrij smalle en bochtige wegen waarvan zooveel mogelijk voor den aanleg gebruik wordt ge-

(1) De ontworpen lijnen zijn op de als bijlage bij deze Memorie gevoegde kaart aangegeven.

maakt. Het aannemen van eene breedere spoorwijdte zou, vooral bij bogen, belangrijk meer grondaankoop noodzakelijk hebben gemaakt, en, bij de vrij hooge waarde der vruchtbare gronden, de aanlegkosten, naar het comité vreesde, te hoog doen worden. Daarbij kwam, dat op aansluiting van deze lijnen aan andere, met het oog op de mogelijkheid van doorgaand vervoer, naar het oordeel van het comité, niet behoefde te worden gerekend, aangezien zoowel voor het personen- als voor het goederenvervoer van uit deze streek, Arnhem en Nijmegen de natuurlijke eindpunten zijn.

Gelijk boven bij de omschrijving der lijnen werd vermeld, zullen de eindpunten nabij Arnhem en Nijmegen voorhands aan de overzijde van de rivieren de Rijn en de Waal moeten worden gekozen. Indien te eeniger tijd nieuwe overbruggingen van die rivieren daar ter plaatse mochten worden tot stand gebracht, zal het wenschelijk zijn de lijnen daarover door te trekken tot dicht bij de markten der genoemde steden gelegen eindpunten.

De dorpen, die door de ontworpen lijnen worden verbonden, behooren tot de gemeenten Elst, Huissen, Bommel en Gent, die op 1 Januari 1905 onderscheidenlijk 6709, 4751, 5716 en 2830 inwoners telden. Bovendien zullen de lijnen van belang zijn voor Pannerden (1178 inwoners) en voor de tot de gemeente Valburg behorende buurtschappen Oosterhout en Slijk-Ewijk, zoomede voor de steden Arnhem (60 528 inwoners) en Nijmegen (49 342 inwoners). Met die steden wordt dus eene bevolking van ruim 20 000 zielen in nadere verbinding gebracht.

Deze bevolking houdt zich bezig met landbouw en veeteelt, en in het bijzonder met groenten- en vruchtenteelt. Fruit (kersen, appels, peren, bessen), groenten, granen, erwten en boonen, aardappelen en beetwortelen zijn de voornaamste producten, die voor het meerendeel met kar en paard naar de markten te Arnhem en Nijmegen — in de laatste jaren ook naar te Elst gehouden veilingen — worden gebracht. Men verwacht in de streek, dat het vervoer van deze producten na de totstandkoming van dit spoorwegplan over de ontworpen lijnen zal plaats hebben, die aldus een belangrijk goederenvervoer zullen verkrijgen, terwijl van dit versnelde en goedkoopere vervoer tevens een gunstige invloed op de voor deze producten te bedingen verkoopprijzen wordt verwacht.

Ongetwijfeld zullen deze lijnen bijdragen tot ontwikkeling van de welvaart in de Overbetuwe en zullen zij de bewoners daarvan in de gelegenheid stellen, beter dan thans, aan de concurrentie het hoofd te bieden van streken welke reeds thans in de gelegenheid zijn hunne producten per spoor of tram naar de marktplaatsen te vervoeren.

§ 3. De aanlegkosten van het geheele ontworpen net zijn geraamd op f 1 110 000. Deze raming is aan een nauwkeurig onderzoek, door ambtenaren van den Rijkswaterstaat, in overleg met den Raad van Toezicht op de Spoorwegdiensten, onderworpen. Nadat uit verrichte grondboringen was gebleken, dat de bodem ter plaatse waar de lijnen zullen worden aangelegd, geen gevaar voor groote teleurstellingen oplevert, en bedoeld onderzoek voorts had aangetoond, dat de posten der raming ook overigens voldoende zijn te achten, is genoemd eindcijfer der raming tot grondslag voor de berekening van het te verlenen Rijksvoorschot aangenomen.

Door de Provinciale Staten van Gelderland is, mede op den grondslag van deze raming, in de in April 1906 gehouden buitengewone vergadering, eene provinciale bijdrage in den vorm van een renteloos voorschot, ten bedrage van 10 pct. der aanlegkosten, tot ten hoogste f 111 000 toegestaan.

Voorts zijn door de belanghebbende gemeenten de navolgende jaarlijksche bijdragen, gedurende twintig jaren, toegezegd:

Elst	tot ten hoogste	f	6 230,00
Bommel	" " "		5 503,00
Huissen	" " "		4 412,00
Gent	" " "		2 078,00
Arnhem	" " "		2 078,00
Nijmegen	" " "		1 089,00
Pannerden	" " "		415,00
Valburg	" " "		260,00
	te zamen	f	22 015,00

Deze bijdragen zullen door de gemeenten jaarlijks worden uitgekeerd voor zooveel noodig zal blijken te zijn, om hetgeen overblijft van de opbrengsten der lijnen, na aftrek van de exploitatiekosten en van de vereischte stortingen in vernieuwingsfondsen en afschrijvingen op rollend materieel, en nadat rekening zal zijn gehouden met de eventueel verschuldigde restitutiën op de renteloze voorschotten van het Rijk en van de provincie, aan te vullen tot 3½ pct. over het bedrag, hetwelk naast die renteloze voorschotten voor den aanleg der lijnen zal moeten worden besteed.

Wordt het Rijksvoorschot op ten hoogste f 370 000 bepaald, dan zal van het op f 1 110 000 geraamde bedrag der aanlegkosten eene som van f 1 110 000 — f 370 000 — f 111 000 = f 629 000 door de voor den aanleg der lijnen op te richten Maatschappij zijn te verschaffen. Men stelt zich voor dit bedrag geheel in den vorm van aandelen in het kapitaal der op te richten Maatschappij te vinden. Reeds is een bankiers-syndicaat gevormd, dat zich met de plaatsing van dat aandelenkapitaal heeft belast en daarmede bijna ten volle geslaagd is; deze plaatsing werd zeer vergemakkelijkt door de gemeentelijke toezeggingen, waarvan het bedrag te zamen 3½ pct. over genoemde som van f 629 000 vertegenwoordigt.

Aangezien bij den door de gemeenten voor hare bijdragen gekozen vorm, de opoffering welke zij zich zullen hebben te getroosten niet vooraf met juistheid is te bepalen, zal, ter handhaving van het beginsel van gelijkheid tusschen de opoffering van het Rijk en die van de streek, wederom het middel zijn toe te passen, dat reeds in vele andere gevallen toepassing vond, te weten het beschouwen van een gedeelte van het aandelenkapitaal der op te richten Maatschappij als subsidie. Bedoeld gedeelte zal in dit geval gelijk moeten zijn aan het verschil tusschen de renteloze voorschotten van het Rijk en van de provincie Gelderland, terwijl dus de restitutie op die renteloze voorschotten zal behooren aan te vangen, zoodra over het overige gedeelte van het aandelenkapitaal uit de opbrengst van de lijnen een matig dividend zal kunnen worden uitgekeerd. Met eene regeling in dien zin is bij de plaatsing van het aandelenkapitaal rekening gehouden.

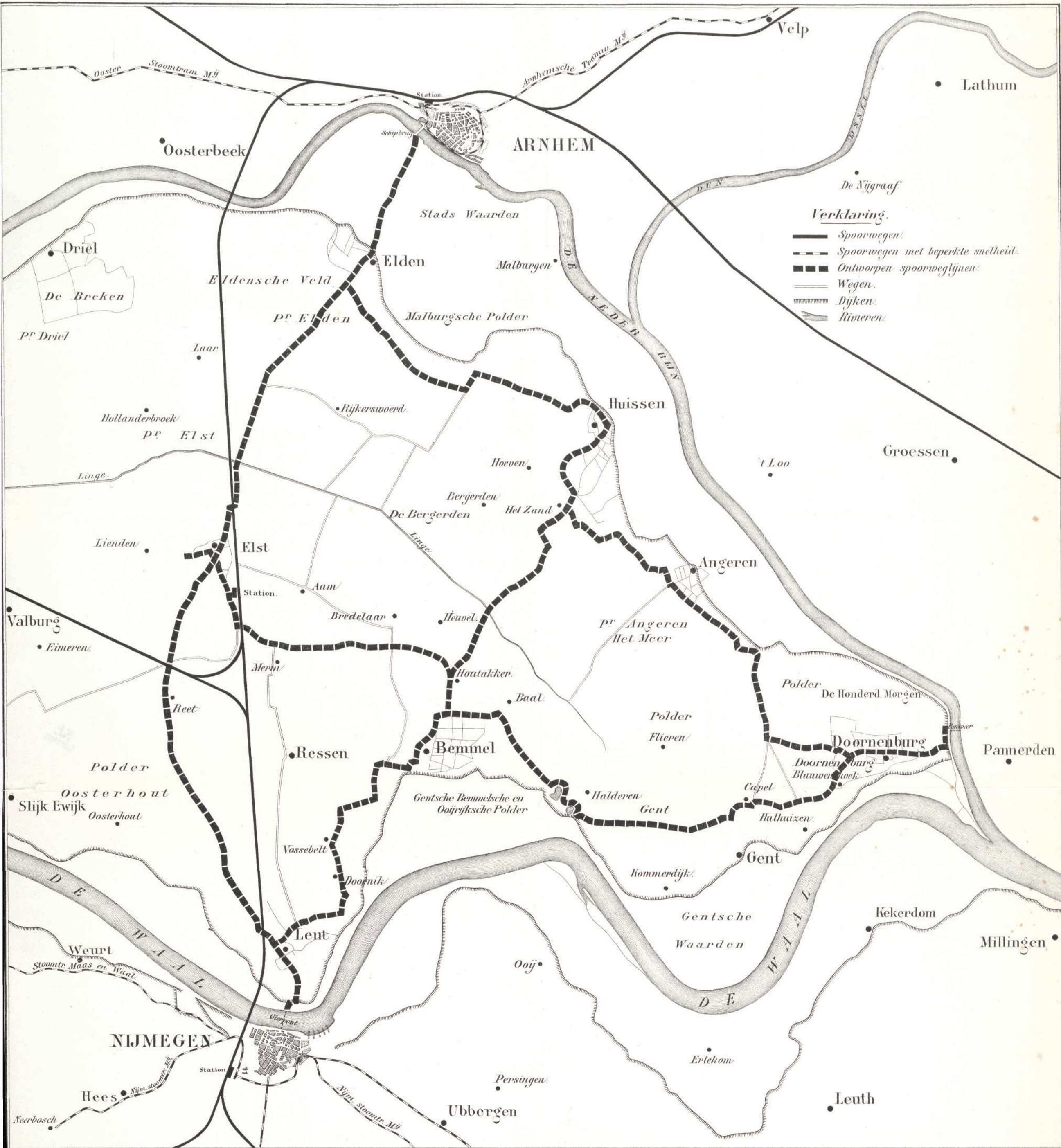
Waar het meergenoemde comité, dat bij de behandeling van deze zaak voortdurend groote voortvarendheid heeft betoond, met het oog op de belangen van de betrokken streek hoogen prijs bleek te stellen op spoedige toekenning van het gevraagde Rijksvoorschot, en waar, bij toekenning daarvan, het bijeenbrengen van het overigens benodigde kapitaal verzekerd mag worden geacht en verwacht mag worden, dat dan met spoed de aanleg der lijnen zal worden ter hand genomen, heeft de ondergeteekende gemeend te moeten voldoen aan het verzoek van het comité, om reeds thans de indiening van dit wetsvoorstel te bevorderen.

*De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel,
tijdelijk belast met het beheer van
het Departement van Waterstaat,
J. D. VEEGENS.*

TOEKENNING VAN EEN RENTELOOS VOORSCHOT UIT 'S RIJKS SCHATKIST

ten behoeve van den aanleg en het in exploitatie brengen van
Spoorweglijnen in de Overbetuwe.

(Bijlage der Memorie van Toelichting)

Schaal 1 à 50.000

Lith. Gebrs. J. & H. Langenhuisen, den Haag.